

Citation:

E. Mandema, Levensbericht A. Querido, in:
Levensberichten en herdenkingen, 2002, Amsterdam, pp. 73-82

Levensbericht door E. Mandema

Andries Querido

15 september 1912 – 30 januari 2001

Andries Querido

Op 30 januari 2001 overleed op 88-jarige leeftijd Andries Querido, emeritus hoogleraar interne geneeskunde te Leiden en oprichter van de medische faculteit in Rotterdam. Sinds 1963 lid van onze Akademie.

Hij is in belangrijke mate gezichtsbepalend geweest voor de geneeskunde in de tweede helft van de afgelopen eeuw, zowel in wetenschappelijk als in maatschappelijk opzicht. Hij had zijn wortels in het Amsterdamse Portugees joodse milieu waar zijn vader diamantklover was. Zijn middelbare school- opleiding doorliep hij aan de vierde HBS-B te Amsterdam. Na het eindexamen in 1929 begon hij zijn studie in de geneeskunde aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam. Reeds spoedig bleek daarbij zijn belangstelling voor onderzoek. Aan het einde van het tweede studiejaar kreeg hij een aanstelling als student-assistent bij prof. B.C.P. Jansen in de afdeling fysiologische chemie. Naast practicum assistentie kreeg hij als opdracht het ontwikkelen van elektronische meetapparatuur voor het gebruik van glaselektroden. Jansen drong er tevens op aan dat hij mee zou doen met een prijsvraag in 1933 door de Amsterdamse medische faculteit, uitgeschreven over het onderwerp 'de behoefte aan vitamine D in relatie tot de Ca- en P-samenstelling in de voeding'. De inzending van Querido werd beloond met de gouden medaille die hij uit handen van prof. Borst ontving.

Over hetzelfde onderwerp promoveerde hij op 19 december 1935 met B.C.P. Jansen als promotor. Na zijn promotie zorgde professor Snapper ervoor, dat hij een studiereis naar de Verenigde Staten kon maken. Hij ging een half jaar naar het John Hopkins University Hospital in Baltimore waar hij werkte onder de leiding van E.V. McCollum, een bekend onderzoeker op het gebied van experimenteel voedingsonderzoek in het Department of Biochemistry. Querido verrichtte daar onderzoek op het gebied van magnesium-deficiëntie. Hierna kreeg hij nog een reisbeurs uit het Stokvisfonds voor bezoek aan enkele belangrijke laboratoria in Londen en Cambridge.

Het mag duidelijk zijn dat toen Querido op 12 mei 1937 zijn artsexamen aflegde, hij reeds een uitermate goed gekwalificeerde medisch-biologisch onderzoeker was. Hij koos dan ook in eerste instantie voor onderzoek en solliciteerde in Leiden bij S.E. de Jongh, hoofd van het Laboratorium voor Pharmacologie en experimentele endocrinologie. Samen met G.A. Overbeek deed hij onderzoek over de relatie tussen de hypofyse en de bloedvorming. Het leverde enige uitstekende publicaties op. E. Gorter, hoogleraar kindergeneeskunde te Leiden, adviseerde hem te solliciteren naar een stipendium beschikbaar in het Institut Pasteur te Parijs. Hij kreeg een plaats in het laboratorium van André Lwoff en in juni 1938 vertrok Querido naar Parijs. Daar ontwikkelde hij een zeer gevoelige methode om nicotinamide in menselijk bloed te meten met behulp van de bacterie *Proteus* – X 19. Voor het principe om met behulp van bacteriën nauwkeurige metingen te doen aan metabole processen kregen Lwoff, Monod en Jacob in 1965 de Nobelprijs. Na afloop van het stipendium bood Lwoff

hem een vaste plaats aan in zijn groep. Het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog in september 1939 noopte Querido om terug te keren naar Nederland. Terugziende op de vormingsperiode van Querido als uitstekend medisch-biologisch onderzoeker, kan men vaststellen dat hij een aantal zeer vooraanstaande leermeesters en adviseurs heeft gehad, waarbij vooral de periode in Parijs voor hem van grote waarde is geweest. André Lwoff zag hij als een voorbeeld van een 'bon patron' en het werken in zijn groep heeft hij als zeer stimulerend ervaren.

Na zijn terugkeer in Nederland werkte Querido enige maanden als vervanger in de praktijk van gemobiliseerde huisartsen waarna hij een aanstelling kreeg als assistent interne geneeskunde bij professor Kuenen in Leiden. In de tweede helft van de wereldoorlog werd de opleiding onderbroken. In januari 1943 werd hij met zijn gezin opgepakt, in Barneveld geïnterneerd en via Westerbork naar Theresienstadt getransporteerd. In 1945 werd hij daar bevrijd. Over de verschrikkingen, die dit voor hem en zijn gezin meebracht, liet hij zich zelden uit. Reeds in 1940 was hij benaderd door de directie van de Gist- en Spiritusfabriek te Delft voor een adviseurschap. Met dit adviseurschap verdiende hij zoveel extra, dat hij het aandurfde te gaan trouwen en in 1940 trad hij in het huwelijk met Heleen Pimentel. Na de oorlog werd ook W.R.O. Goslings bij de samenwerking op de Gist- en Spiritusfabriek betrokken. Het leidde tot de instelling van een laboratorium voor klinisch onderzoek van antibiotica bij de Leidse faculteit. Ook de opvolger van Kuenen, professor Mulder werd hierbij betrokken. Het gaf de Leidse interne kliniek een voorsprong op het gebied van de infectieziekten en onderzoek met antibiotica.

Op verzoek van de Engelse regering maakte hij een studiereis met de bedoeling om 'bij te tanken' over de ontwikkelingen die plaats hadden gevonden gedurende de oorlog. Dit resulteerde in samenwerking met de British Council in het boek *Recent Medical Science, 1940-1945*. Het boek was een groot succes; de Nederlandse geneeskunde richtte zich volledig op de Angelsaksische literatuur. Na voltooiing van zijn specialisatie als internist bleef Querido in Leiden. Hij kreeg van Mulder het verzoek om een afdeling klinische endocrinologie op te richten. Dit leidde in 1948 tot zijn benoeming als hoogleraar interne geneeskunde. Later werd aan zijn leeropdracht toegevoegd: met bijzondere aandacht voor de klinische endocrinologie en metabole ziekten. In de praktijk betekende dit niet alleen onderwijs en onderzoek op dit gebied, maar tevens realisering van nieuwe klinische en poliklinische faciliteiten met een laboratorium op het gebied van de endocrinologie en metabole ziekten. Het betekende tevens een switch in het geneeskundig onderwijs van de morfologie naar de functionele pathologie. Zijn inaugurele rede in oktober 1948 had als titel *De beteekenis van de pathofysiologie voor de geneeskunde*. Kort na zijn benoeming kreeg hij een aanbod van de Rockefeller Foundation voor een klinisch Research-Fellowship in de Verenigde Staten. In februari 1949 vertrok hij met zijn gezin naar Boston waar hij een jaar lang werkte in het Massachusetts General Hospital.

Deze periode is voor Querido van uitzonderlijk belang geweest. Niet alleen wat betreft zijn verdere vorming als klinisch wetenschappelijk onderzoeker maar ook voor de ideeën die hij opdeed voor de nieuwe kliniek in Leiden. De snelle ontwikkeling van de biochemie en nieuwe meetmethoden maakten de bestudering van biologische- en ziekteprocessen tot een grote diepgang mogelijk. De morfologie, de pathologische anatomie als basis voor de geneeskunde raakte meer op de achtergrond. Zijn vorming als medisch biologisch onderzoeker voor de oorlog en klinisch-wetenschappelijk onderzoeker na de oorlog maakte dat Querido wel heel in het bijzonder zijn ideeën over de nieuwe geneeskunde tot ontwikkeling kon brengen. Hij legde sterk de nadruk op observatie van de patiënt als het begin van alles. Laboratoriumonderzoek was daaraan ondergeschikt en diende meer ter verificatie of eventueel beantwoording van bepaalde vragen. De centrale positie van de patiënt en het daarop gerichte klinisch wetenschappelijk onderzoek zouden in de toekomst in toenemende mate de ideeën van Querido beheersen. In de periode die volgde, bouwde Querido de kliniek op tot een internationaal vermaard centrum op het gebied van de endocrinologie en stofwisselingsziekten. Het laboratorium onder leiding van Kassenaar gaf hier een grote steun. Hij trok goede medewerkers aan. Mede door zijn grote buitenlandse bekendheid kwamen uitstekende onderzoekers van elders naar Leiden. Onderzoek van de schildklier was een van de belangrijke thema's en op dit gebied verwierven Querido en de kliniek grote internationale vermaardheid.

In 1962 kreeg hij het verzoek van de Nederlandse regering om onderzoek te doen bij Papoea's in Nieuw Guinea naar endemische krop. Het onderzoek vond plaats bij Papoeastammen die nog in het stenen tijdperk leefden in het centrale bergland van Nieuw Guinea. Het ziektebeeld kenmerkte zich behalve in het veel voorkomen van krop door mentale achterstand, doofheid tot soms doofstomheid en neurologische afwijking in de vorm van paresen en soms zelfs paralyse. Op de terugreis ontmoette Querido in Australië artsen, die een soortgelijk ziektebeeld bestudeerden en vermoedden dat het endemisch cretinisme was, dus het gevolg van Jodium-tekort. Ook elders werden soortgelijke waarnemingen gedaan, onder andere in de Kongo. Vergelijking met de studies uit de jaren twintig en dertig uit Zwitserland over cretinisme maakte het zeer waarschijnlijk dat het om hetzelfde ziektebeeld ging. Ongeveer acht procent van de bevolking in de bergstreken van Nieuw Guinea bleek aan de ziekte te leiden. In 1973 en 1976 vond een uitbreiding van dit onderzoek plaats in Centraal Java met medewerking vanuit Java en ondersteuning vanuit de vu (Bleichrodt en Drenth). Het was een uitgebreid epidemiologisch onderzoek met onder andere ook audiometrische en intelligentiemetingen. In de Jodium-deficiënte gebieden werden duidelijk bilaterale gehoorstoornissen en psychomotorische afwijkingen gevonden. Het gaf een nieuwe dimensie aan onze kennis omtrent het endemisch cretinisme. De bevolking van een massaal Jodium-profylaxe te voorzien blijkt echter een probleem te zijn. Desondanks is veel mensen dankzij Querido leed bespaard.

In 1965 trad er een geheel nieuwe episode in het leven van Querido in. Hij werd benaderd door de directeur-generaal van het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen Pienaar met het verzoek om in Rotterdam een nieuwe medische faculteit te stichten. Naast de oorspronkelijke vier medische faculteiten Leiden, Groningen, Utrecht en Gemeente Universiteit in Amsterdam waren inmiddels nieuwe faculteiten gesticht bij de Vrije Universiteit Amsterdam en de Katholieke Universiteit Nijmegen. De grote toename van het aantal medische studenten na de Tweede Wereldoorlog maakte het noodzakelijk ook een zevende faculteit te stichten. De keuze voor Rotterdam lag voor de hand omdat hier reeds een Stichting Klinisch Hoger Onderwijs bestond waar doctoraalstudenten van elders hun co-schappen konden volgen. Overigens was het medisch onderwijs aan vernieuwing toe. De studieduur was formeel zeven jaar, maar duurde in werkelijkheid vaak negen jaar en het curriculum was nog grotendeels hetzelfde als voor de Tweede Wereldoorlog.

In Rotterdam kreeg Querido de vrije hand. Niet alleen met betrekking tot het curriculum en de selectie van de staf, maar ook bij de ruimtelijke voorzieningen nodig voor de nieuwe faculteit. De pre-kliniek, alle onderwijsvoorzieningen inclusief de bibliotheek, en de klinische en pre-klinische laboratoria werden in één gebouw, de hoogbouw, gerealiseerd. De studieduur werd teruggebracht tot zes jaar. Het aantal hoorcolleges werd verminderd en de nadruk werd gelegd op de interactie tussen pathofysiologie en het klinisch denken. Tijd vrijgemaakt door onder andere sterkere integratie van pre-klinisch en klinisch onderwijs, werd gebruikt voor het instellen van junior co-schappen en een wetenschappelijke stage van een half jaar, afgesloten met een scriptie. Het onderwijs in Rotterdam is zeker ook van veel betekenis geweest voor de onderwijsvernieuwing bij de andere medische faculteiten. Het bleek veel moeilijker om aan een ander ideaal van Querido, namelijk een veel nauwere samenwerking tussen faculteit en Academisch Ziekenhuis, vorm te geven. Mede oorzaak hiervan was de invoering van de wet Universitaire Bestuurshervorming (WUB) die van de universiteit, dus ook van de faculteit, een sterk gedemocratiseerde organisatie maakte naast een ziekenhuis, een in beginsel hiërarchische organisatie. Pas nu, dertig jaar later, wordt aan deze integratie van medische faculteit en academisch ziekenhuis uitvoering gegeven. Wat het wetenschappelijk onderzoek betreft is de medische faculteit in Rotterdam van grote betekenis geworden; een aantal uitstekende onderzoekers gaven zowel nationaal als internationaal grote bekendheid aan de Rotterdamse faculteit. Samen met de bestaande faculteit van de Nederlandse Economische Hogeschool werd in 1973 de Erasmus Universiteit gesticht. Een jaar later verleende de Erasmusuniversiteit Querido een eredoctoraat. De faculteit kon inmiddels op eigen benen staan en in 1971 keerde Querido terug naar Leiden.

Eerder in 1963 bood de Rockefeller Foundation Querido een sabbatical aan in India als visiting professor. Gedurende zes maanden werkte hij als Rockefeller professor in New Delhi in het All-India Institute for Medical Sciences. Het werd een

tijd van observatie van de geneeskunde in India van het daarin werkzaam zijn en van reflectie op de geneeskunde en de gezondheidszorg in het algemeen. De daarop volgende reis naar Indonesië en zijn Rotterdamse ervaringen maakte dat hij in toenemende mate belangstelling kreeg voor de gezondheidszorg in Nederland. Hij maakte zich steeds meer zorgen over de ontwikkelingen in ons land. De na-oorlogse ontwikkelingen in de geneeskunde waren onstuimig. Met inbegrip van Maastricht was het aantal medische faculteiten verdubbeld van vier tot acht. Er was een zeer sterke toename in specialisaties; het aantal specialismen was gegroeid tot ongeveer dertig. De vooruitgang in geneeskunde was zonder weerga. In de toch al onstuimige tijd van de eind jaren zestig, begin jaren zeventig aan de universiteit ontstond er een spanningsveld tussen het medisch-wetenschappelijk onderwijs en de patiëntenzorg. Wel had Querido reeds een belangrijke bijdrage geleverd om te voorkomen dat goede wetenschappelijke onderzoekers naar elders vertrokken. De Commissie Wetenschappelijk Personeel Medische Faculteiten stelden de zogenaamde 'Querido-regeling' in. Deze regeling hield in dat aan daarvoor geselecteerde onderzoekers een toelage werd gegeven. Daar waren wel voorwaarden aan verbonden. Met name moest men promoveren en ook daarna blijven publiceren. De regeling was zeer succesvol al gaf het wel aanleiding tot discussie vanuit andere faculteiten.

In 1969 kreeg Querido het verzoek van minister Veringa (oenw) en staatssecretaris Kruisinga (Sociale Zaken en Volksgezondheid) om een staatscommissie voor te zitten die moest adviseren over het beleid in het medisch wetenschappelijk onderwijs. De Tweede Kamer had om een dergelijke staatscommissie verzocht. Querido aarzelde. Hij wilde eerst een nadere analyse van de problematiek, mede door een vergelijking met de ontwikkelingen elders. Hij kreeg zijn zin en er werd een vergelijkende studie gemaakt van de situatie in Engeland, Zweden en Denemarken. Hoewel het rapport 'Memo I' (februari 1970) veel belangstelling kreeg werd er verder niets mee gedaan. Pas een jaar later vatte het ministerie van oenw de problematiek weer op, nu vooral om meer zicht te krijgen op de organisatie van het post-secundair onderwijs. De minister vroeg daartoe advies aan het bureau McKinsey. Aan het grote project werd een drietal 'informateurs' toegevoegd, namelijk Kremers, Van Lieshout en Querido. Het leidde tot de instelling van de werkgroep Medisch Wetenschappelijk Onderwijs met als leden Thung, Tiddens en Querido, in samenwerking met het bureau McKinsey. De bevindingen en aanbevelingen werden neergelegd in de rapporten *Memo II* en *Memo III*. Hoewel wel degelijk aandacht besteed werd aan deze rapporten, was Querido toch zeer teleurgesteld over de uitwerking ervan. Hetzelfde gold voor een internationaal rapport van de OECD. Deze organisatie pakte de problematiek op en stelde een werkgroep van een viertal experts in waarvan Querido één was om de problematiek verder uit te werken. Na twee jaar intensief vergaderen brachten de deskundigen een uitstekend rapport uit getiteld: *New Directions in Education for Changing Health Care Systems*. De OECD-

Council stuurde het rapport met aanbeveling naar de lidstaten. Met ondersteuning van de OECD organiseerde Querido in 1977 een seminar gewijd aan het rapport in Noordwijkerhout. Van deze driedaagse bijeenkomst, bijgewoond door de top van medisch Nederland, verscheen in 1978 het verslag getiteld: *Cooperations of Health Care and Education at regional level*. Ook met deze OECD-rapporten gebeurde echter helaas verder niets.

Toen Querido in 1971 naar Leiden terugkeerde, had inmiddels D. Smeenk de leiding van de kliniek op zich genomen. Querido kreeg een onderzoekenheid tot zijn beschikking voornamelijk gericht op schildklierzieken. Samen met een bevriend echtpaar uit Madrid dat eerder in Leiden had gewerkt, werd het onderzoek nieuw leven ingeblazen. Het gaf hem de gelegenheid zich weer te wijden aan het cretinisme door het in Centraal- en Oost-Java organiseren van profylactische campagnes. Voor zijn bijdragen in het schildklieronderzoek kreeg hij erkenning onder meer door de benoeming als corresponderend lid van 'the American Thyroid Association' en de toekenning in 1975 van 'the Award Distinguished Thyroid Scientist' van dezelfde organisatie.

Nog op een heel andere wijze maakt Querido zich verdienstelijk; Leiden vroeg hem namelijk om het voorzitterschap van de Boerhaave-commissie op zich te nemen. De kennisexplosie in de geneeskunde maakte in toenemende mate nascholingsonderwijs voor huisartsen en specialisten noodzakelijk. Met medewerking van vrijwel de volledige faculteit maakte Querido jaarplannen voor min of meer veld-overdekkend nascholingsonderwijs. Het werd een groot succes en vond navolging bij de andere faculteiten.

In 1983 ging Querido met emeritaat. In zijn afscheidscollege besteedde hij aandacht aan de problematiek rond de zogenaamde Rijksbijdrage bedoeld voor onderwijs en onderzoek van de faculteiten, maar naar zijn mening wegvloeiend in de specialisatie van de patiëntenzorg in de academische ziekenhuizen. Hij werd benoemd tot adviseur van de directeur-generaal Wetenschapsbeleid van het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen. Het werd een periode van bezinning maar ook van grote creativiteit. Met zijn grote ervaring, kennis en inzicht in het medisch-wetenschappelijk onderzoek richtte hij zich in toenemende mate op de maatschappelijke aspecten van de gezondheidszorg. Als leidraad daarbij gold voor hem van wat McKeown noemde 'The Role of Medicine'. Doel van de geneeskunde is om zieke mensen bij te staan door genezing, of zorg als genezing niet mogelijk is en verder het voorkomen van ziekte. Op verzoek van de Nederlandse regering verrichtte de Raad van Advies voor het Wetenschapsbeleid (RAWB) een analyse van de kwaliteit van het medisch wetenschappelijk onderzoek mede in relatie tot de internationale situatie. De analyse was van goede kwaliteit en had een grote impact. Een van de conclusies was dat het klinisch, zo men wil het patiëntgebonden wetenschappelijk onderzoek, was achtergebleven. Dit leidde tot de instelling van het stimuleringsprogramma 'Gezondheidsonderzoek' (SGO).

Bij het totstandkomen van het SGO-programma speelde Querido een cruciale rol en later was hij in hoge mate betrokken bij de uitvoering ervan. Het programma was erop gericht onderzoek te stimuleren in gebieden waar het wetenschappelijk onderzoek was achtergebleven en waar het verder met name ging om veel voorkomende ziekten die een zware 'ziektelast' hadden. Bijvoorbeeld: reuma, revalidatie, astma, verslaving, kinderpsychiatrie. De programma's moesten zoveel mogelijk een doorwerking hebben naar het curriculum en ook naar de huisartsengeneeskunde. Daarnaast was een apart programma voor de stimulering van de huisartsengeneeskunde. Voorts werd de klinische epidemiologie gestimuleerd. Voor het programma kwam 40 miljoen gulden ter beschikking, voor drievierde afkomstig van oenw en eenvierde van Volksgezondheid. De uitvoering van het programma werd in handen gelegd van de Adviesgroep SGO, een groep van zeven hoogleraren met een verschillende disciplinaire achtergrond, maar met grote ervaring op het gebied van het medisch wetenschappelijk onderzoek. De groep kreeg ondersteuning van een klein bureau. De adviesgroep adviseerde de regering over de programma's die vervolgens na verkregen goedkeuring werden uitgevoerd onder het toezicht van de adviesgroep. De werkwijze was onorthodox in die zin dat de adviesgroep zelf de programmacommissies selecteerde en samen met hen het programma opstelde en ook verder begeleidde. Deze top-down benadering was in tegenstelling met de tot die tijd gebruikelijke bottom-up werkwijze. Het programma werd een groot succes. Niet alleen droeg het wezenlijk bij tot een verbeterde situatie van het wetenschappelijk onderzoek in bepaalde gebieden die op dit terrein waren achtergebleven, maar het bracht daarnaast het patiëntgebonden onderzoek op een hoger niveau. Ook de aanpak van de adviesgroep en de discussie met met name het gebied medische wetenschappen nwo leidde op de lange duur tot een toenadering. De recente fusie tussen Medische Wetenschappen nwo en Zorgonderzoek Nederland maakt dat het tot een harmonische aanpak van de stimulering medisch wetenschappelijk onderzoek is gekomen. In 1997 bij gelegenheid van het afsluiten van het SGO-programma stelden de ministers Borst (Volksgezondheid) en Ritzen (Onderwijs) de Querido-leerstoel in bij de Erasmusuniversiteit. De leerstoel heeft als opdracht de integratie van onderzoek, onderwijs en patiëntenzorg en wordt jaarlijks door een wisselende docent bij voorkeur uit het buitenland bezet.

In 1990 verscheen *Andries Querido: De binnenkant van de geneeskunde. Een autobiografie*; opgetekend in samenwerking met Jacky Bax en Ruud Overdijk. Het is een boeiend relaas over zijn vorming als onderzoeker en medicus in de omgeving waarin dit plaatsvond over een periode van zestig jaar. Vanuit zijn brede belangstelling geeft het een indringend beeld van de ontwikkeling van wetenschappelijk onderzoek, onderwijs en patiëntenzorg en de toenemende maatschappelijke betekenis van de geneeskunde. Het geeft een helder inzicht in de ontwikkeling van zijn idealen, ideeën en opvattingen in deze lange periode met name over de universitaire

academische geneeskunde. Als geen ander maakte hij deel uit van deze wereld en kende er alle facetten van, zowel nationaal als internationaal en hij had diepgewortelde ideeën over zaken die veranderd moesten worden. Voor hen die een academische carrière in de geneeskunde voorzien, zou het boek verplichte lectuur moeten zijn.

De kloof tussen de medische basiswetenschappen en het patiëntgebonden onderzoek en klinische praktijk, die zich ook al gemanifesteerd had rond het SGO-programma leidde tot een Akademie-symposium eind mei 1993: 'The discipline of medicine', waarvan Querido de initiatiefnemer en organisator was. Het was voor hem een hoogtepunt, maar het betekende in zekere zin ook een afsluiting. De essentie is dat weliswaar de geneeskunde stoelt op de natuurwetenschappen waar ze uit voortgekomen is, maar dat een inbreng nodig is van de sociale- en geesteswetenschappen en in feite een geheel eigen discipline is. Het betekent ook dat de medisch student en de arts moeten leren omgaan met onzekerheid, want de zekerheden van de natuurwetenschappen zijn niet altijd van toepassing in de arts-patiëntrelatie. In zekere zin kan men het symposium ervaren als een eindconclusie van Querido na zestig jaar werken in en denken over de geneeskunde. Het symposiumboek *The discipline of medicine. Emerging concepts and their impact upon medical education* kan zeker een bijdrage leveren bij het nadenken over het medisch curriculum. In de loop der jaren bezochten velen Querido thuis in zijn studeerkamer aan de Laan van Oud Poelgeest in Oegstgeest en kwamen daarvan terug gestimuleerd en vol ideeën. Twaalf van zijn leerlingen en promovendi werden later hoogleraar.

Aan het einde van zijn leven bleef hij met dezelfde gedrevenheid, die voor de geneeskunde voor Nederland zoveel betekend heeft, misstanden signaleren in de gezondheidszorg en het wetenschapsbestel. De laatste jaren waren voor hem en zijn omgeving niet altijd makkelijk. Er ontstond tot op zekere hoogte een kloof tussen hem en de generatie die nu de verantwoordelijkheid heeft. Zijn uitstekende uitgangspunten rustend op een brede eruditie bleven zonder meer van veel waarde, maar met betrekking tot de oplossing van in zijn ogen misstanden kon hij dit moeilijk aan anderen overlaten.

Querido ondervond veel erkenning. Behalve het eredoctoraat van de Erasmusuniversiteit, ontving hij een eredoctoraat van het Albert Einstein College of Medicine in New York. Hij was buitenlands erelid van de American Academy of Arts and Sciences, en corresponderend lid van de Koninklijke Academie voor Geneeskunde van België. Hij was verder erelid van de Association of American Physicians en erelid van de Vereniging voor Geneeskunde van Finland. Reeds in 1947 werd hij benoemd tot fellow van de Royal Society of Medicine in Londen. Verder was hij erelid van de Nederlandse Algemene Ziektkundige Vereniging en van de Vereniging Instituut voor Tropische Geneeskunde. Bij zijn afscheid in 1983 kreeg hij erepenningen van de Boerhaave-commissie, van de Leidse faculteit en van de Academische Ziekenhuizen in Leiden en Rotterdam. Hij was trots op de gouden

Hijmans van den Bergh-penning die de Internisten Vereeniging hem toekende. Hij was Ridder in de orde van de Nederlandse Leeuw en Commandeur in de Orde van Oranje Nassau.

Querido schonk zijn boeken aan de Rotterdamse medische faculteit. Ze zijn ondergebracht in een speciale ruimte van de centrale bibliotheek van de faculteit.

Op 3 februari 2001 lag de begraafplaats Zorgvlied aan de Amstel in Amsterdam onder een diepe laag pas gevallen sneeuw. Wij namen afscheid van een bijzonder mens die diepe sporen achterliet in de Nederlandse geneeskunde. Zij zullen nog lang te zien zijn.